

DE SCHILDERS VAN DE REALITEIT

Wat den melancholieken Terbrugghen betreft, den meest verrassenden schilder van deze generatie, sluiten wij ons gaarne aan bij de meening, die Rubens bij gelegenheid van zijn bezoek aan Utrecht in 1627 zou hebben geuit, dat Terbrugghen de eenige schilder was, dien hij in Holland had ontmoet. . .

Het is van weinig belang dat Terbrugghen enkele houdingen van zijn figuren aan Caravaggio heeft ontleend, hij is daarom nog geen plagiator. Zijn teekening is langzaam en weinig bewegelijk, zijn tonaliteit helder en licht, terwijl zijn onwaarschijnlijke kleurverhoudingen van zeegroen en teere violetten doen denken aan de paradoxale kleurgamma's van de 16de-eeuwsche maniëristen.

In de Utrechtsche doeken vinden wij dus ontleeningen in de kleedij, in de wonderen van het clair-obscur, maar tevergeefs zoeken wij er het begrip van het volume, den dege-lijken schilderkunstigen grondslag. De sympathie ging er eerder uit naar de kunst van Manfredi; zijn gemakkelijke en zorgeloze interpretatie van Caravaggio's kunst was juist op het niveau van de schilders benoorden de Alpen, zoo zelfs dat men bij deze meesters van een Manfredi-stijl zou kunnen spreken.

Ook kan men met eenig recht veronderstellen dat een andere navolger van Caravaggio, de plompe Caroselli bijvoorbeeld, de Hollanders heeft behaagd en hen op den gevaarlijken weg heeft gebracht van al te bedriegelijke „echte" effecten, op de grens van het „trompe-l'œil". Orazio Gentileschi daarentegen werd, naar ik meen, door deze generatie van Hollanders, met uitzondering van Terbrugghen, niet voldoende begrepen, in zijn fijne, terughoudende kunst van *tailleur de luxe*, zooals zijn laatste, geniale biograaf hem noemt — evenmin als zij reageerden op de kostelijke jeugdwerken van Merisi zelve. Van de Utrechtsche school blijven ons dus een paar mooie koppen, enkele blauwe mouwen van Gherardo, eenige aangrijpende schaduwen van Teodoro (Dirk van Baburen) en enkele op Vermeer vooruitlopende details bij Enrico (Hendrik Terbrugghen). Deze kunstenaars, zooals een brief van Vincenzo Giustiniani van hen getuigt, *hanno saputo ben colorire* (hebben goed hun kleuren weten te gebruiken). Toch moet men den invloed niet overdrijven, dien deze Caravaggio-volgelingen bij den terugkeer in hun vaderland op hun nationale kunst, op Frans Hals en op Rembrandt, gehad hebben. In de jeugdwerken van Rembrandt weerklinkt wel een echo van enkele van Elsheimer en Saraceni afkomstige klanken: de kronkelige teekening, de ineengedraaide draperieën, de uitdrukking der gezichten, alles details, die hij ontving door tusschenkomst van Pieter Lastman en Pynas. Zoo nu en dan zal hij zich bedienen van een repoussoir dat aan Hont-horst is ontleend; zeker blijft het in ieder geval dat Rembrandt weigerde naar Italië